

شده بود که عدم ایجاد شغل، پس از آن که رکود به طور رسمی به پایان برسد، می‌تواند منجر به افزایش فقر و نرخ بیکاری در این کشور شود. ■

عنوان کرده بود که در حالی که کشور به شدت نیازمند یک تحول اقتصادی است، ایجاد شغل جدید، حلقه مفقوده این زنجیر باقی مانده است. در این مقاله گفته

نگاهی به وضعیت اقتصاد ترکیه

اقتصاد ترکیه در بلا تکلیفی

ریسک‌ها هنوز باقی مانده‌اند، اما آیا اقتصاد ترکیه سلامت خود را باز خواهد یافت؟

نشانه‌های بهبود

آغاز انقلاب تابستانی، آینده‌ای مبهم را برای ترکیه نوید می‌دهد. بر خلاف همیشه، ترکیه نوعی بحران اقتصادی و مالی را تحمل می‌کند که خود نقشی در آن نداشته است. رکود اقتصاد، تضعیف نرخ ارز و کمربند شدن نقش بازار سهام ترکیه با وجود رونق بازارهای نوظهور، انضباط مالی و عملکرد اقتصادی خوب این کشور را در سال‌های اخیر بی‌حاصل گذارده است. چنین شرایطی برای کشوری با ۷۱ میلیون نفر جمعیت که پتانسیل‌های وسیعی دارد و هفدهمین اقتصاد بزرگ جهان به شمار می‌رود، ناراحت‌کننده است. جمعیت و نیروی کار ترکیه برخلاف دیگر کشورهای عضو اتحادیه اروپا در حال افزایش است و مردم، بانک‌ها و بخش دولتی چندان درگیر بدهی‌های مالی و اعتباری نیستند. البته می‌توان گفت که بانک‌های ترکیه در مقایسه با بانک‌های اروپا، بریتانیا و آمریکا از سلامت اقتصادی بیشتری برخوردارند.

شرایط ترکیه به این دلیل حایز اهمیت است که به عنوان یک کشور مسلمان دموکراتیک، فعال و بزرگ می‌تواند سرمشقی برای دیگر کشورهای خاورمیانه و تکیه‌گاهی برای جبهه جنوبی اتحادیه اروپا باشد. ترکیه دارای بزرگترین و مستحکم‌ترین ارتش در اروپا است، اما اکنون با وضعیت اقتصادی خوبی روبه‌رو نیست.

پاییز گذشته اقتصاد ترکیه همراه با دیگر کشورهای اروپایی دچار سقوط شد. طبق پیش‌بینی بانک سرمایه‌گذاری EFG محصول ناخالص داخلی این کشور در سال جاری ۴/۵ درصد کاهش خواهد یافت. این میزان به واسطه کاهش صادرات و تقاضای داخلی در این کشور در سه ماهه پایانی ۲۰۰۸ با ۶/۲ درصد رکود روبه‌رو بود. بودجه، کاهش میزان سرمایه‌گذاری و تضعیف ارزش پول از دیگر مشکلات ترکیه هستند که اقتصاد این کشور با آنها مواجه است. از طرف دیگر، بدهی‌های کوتاه‌مدت بخش خصوصی افزایش یافته و بیم آن می‌رود که ارز خارجی مورد نیاز برای تأمین و بازپرداخت این بدهی‌ها، ارزش پول ترکیه را پایین‌تر آورده و به همین ترتیب با افزایش بدهی‌ها و مشکل در پرداخت آنها دور تسلسلی ایجاد شود. ارزیابی منابع داخلی صورت گرفته نشان می‌دهد ترکیه برای تأمین بدهی‌های خارجی خود نیازمند حداقل مبلغ ۲۰ میلیارد دلار است.

این کشور به شمار می‌رود - بیش از پیش افزایش داده و برآوردهای رسمی، نرخ بی‌سابقه ۱۶/۱ درصدی بیکاری را در سه ماهه نخست امسال نشان می‌دهند. نرخ بیکاری سالانه در حال حاضر ۱۴ درصد و نرخ بیکاری جوانان ۲۰ درصد است.

علاوه بر مسایل فوق باید گفت کسری بودجه این کشور هم از ۲/۱ میلیارد لیره (حدود ۱/۴۲ میلیارد دلار) در پنج ماهه نخست سال ۲۰۰۸ به ۲۰/۷ میلیارد لیره (حدود ۱۴ میلیارد دلار) در مدت مشابه سال جاری افزایش یافته است. بر همین اساس، بانک مرکزی دولت را وادار کرده تا متعهد به اجرای چارچوب مالی میان مدت و معتبری شود که اساس انضباط مالی و ثبات بدهی‌ها را تشکیل دهد.

در جست‌وجوی راه نجات

علیرغم ضعف اقتصادی موجود، نرخ تورم بین ۵ تا ۷ درصد در حال تغییر است که این امر فرصتی برای کاهش نرخ بهره ایجاد می‌کند. در حال حاضر، نرخ بهره واقعی اقتصاد این کشور بسیار بالا است. بانک مرکزی در آخرین اقدام خود برای کاهش نرخ بهره در شانزدهم ماه ژوئن، نرخ استقراس را از ۹/۲۵ درصد به ۸/۷۵ درصد و نرخ وام‌دهی را از ۱۱/۷۵ درصد به ۱۱/۲۵ درصد کاهش داد. این بانک در بیانیه‌ای اعلام کرد که اگر شاخص‌های اقتصادی از یک بهبود مناسب در وضع اقتصادی خبر دهند، هرگونه کاهش نرخ بهره در آینده کمتر و یا لغو خواهد شد. به هر حال، با توجه به فشارهای مالی و احتمال اترگذاری آن بر اقتصاد واقعی، اتخاذ یک گرایش متعادل برای مدتی معین ضروری به نظر می‌رسد. اگر ترکیه بتواند از این بحران نجات پیدا کند، آینده‌ای روشن پیش رو خواهد داشت. اقتصاددانان این کشور می‌گویند در پنج سال آینده، محصول ناخالص داخلی ترکیه سالانه ۵ درصد رشد خواهد داشت و همچنین رشد GDP اسمی ۱۰ درصدی، چندان غیرواقعی نخواهد بود. میانگین رشد GDP ترکیه بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۷ معادل ۶/۸ درصد بوده که وقوع دوباره چنین رشدی دور از ذهن نیست. ■

بانک مرکزی ترکیه اخیراً اعلام نموده که به کمک مجموعه‌ای از اقدامات مالی دولت، جدیدترین آمار منتشر شده از بهبود نسبی فعالیت‌های اقتصادی در این کشور خبر می‌دهد. بانک مریل لینچ پیش‌بینی کرده است که در سه ماهه سوم امسال، اقتصاد ترکیه با سرعت بیشتری نسبت به دیگر اقتصادهای رو به رشد، همانند روسیه، لهستان، مجارستان و آفریقای جنوبی، شروع به رشد خواهد کرد. طبق اعلام مؤسسه آمار ترکیه، اگرچه تولید صنعتی در ماه آوریل برای نهمین ماه متوالی کاهش یافته، اما سرعت این کاهش از ۲۰/۹ درصد در ماه مارس به نرخ سالانه ۱۷۵ درصد رسیده است. همچنین نرخ بهره‌برداری از ظرفیت بخش خصوصی در سه ماهه دوم امسال نسبت به سه ماهه نخست یک درصد افزایش داشته است. در بیانیه بانک مرکزی، اینها همه نشانه پایان روند رو به کاهش تولید در ترکیه است که در سه ماهه دوم سال ۲۰۰۸ آغاز شده بود. در سه ماهه دوم امسال با توجه به تأخیر اتخاذ شده برای کاهش مالیات بر فروش - که هدف آن افزایش مصرف و احیای اقتصاد کشور بود - تقاضای مصرف‌کننده با افزایش قابل توجهی روبه‌رو شد. شاخص ماهانه اطمینان مصرف‌کننده در ماه آوریل ۸ درصد افزایش یافت که نسبت به ماه مه ۳/۱ درصد رشد را نشان می‌دهد. دولت ترکیه در ماه ژوئن بار دیگر تصمیم گرفت طرح کاهش مالیات بر فروش اتومبیل، پارچه و دیگر محصولات خود را - که از ماه مارس آغاز شده بود - تا پایان سپتامبر ادامه دهد. پیش‌بینی دولت ترکیه این است که در سال ۲۰۰۹ اقتصاد کشور ۳/۶ درصد رکود را تجربه خواهد کرد، در حالی که صندوق بین‌المللی پول، رکود ۵/۱ درصدی را پیش‌بینی کرده است.

باقی ماندن ابهامات

بانک مرکزی ترکیه معتقد است که برخی شاخص‌ها هنوز با بازگشت به اقتصاد باثبات فاصله دارند. صادرات که از اکتبر ۲۰۰۸ بدون تغییر بود، در ماه مه ۴۰ درصد کاهش را نشان می‌دهد و پیش‌بینی می‌شود که تقاضای سرمایه‌گذاری داخلی برای ماشین‌آلات و تجهیزات در سه ماهه دوم امسال نسبت به سال گذشته کاهش یابد. سرمایه‌گذاری متزلزل و کاهش تقاضا، نرخ بیکاری ترکیه را - که مشکل مزمن